

Llegeixo (PI 1)(ALDC, IX, 2017. *Llegeixo* [PI 1])

La primera persona del present d'indicatiu del llat. vg. era *LĒGIO (cl. LEGO) que, passat a *LĒIO (> *lleio* 100), i a través de la diftongació condicionada de Ē (cf. oc. *liegi*), **lie*[tʃ], i de la palatalització de L- inicial (com la de LŎCU > *lloc*), va desembocar en *lli*[tʃ], forma rizotònica antiga i conservada en alg., men., tort. i alguns parlars valencians i ribagorçans, amb les var. *lli*[tʃ]o 87, 93, 94, 108, *lli*[dʒ]o 145, *lli*[ʒ]o 133, 140-143, 147, i, potser interferides amb *llegisco* o amb el subjuntiu *llisca*, *llisc* (*llisc* 157, 164-169, 171, 172, 179, 184, 185, *lli*[tʃ]c 146, 151, 155, 160, 178, *lli*[s]c 158, 161, 173, 175, 189), *llisco* 115, 137 (*llisgo* 128, 135, 144, *lli*[ʒ]go 136).

Però, al costat d'aquestes formes pures, el cat. n'ha desenvolupat unes altres, arrizotòniques, amb l'antic sufix -ESCO o -ISCO: en el primer cas (formació en -ESCO), tenim *llegesc* 84/*lle*[dʒ]esc, forma medieval que es manté en mall. i eiv. (aquí, convivint amb *llegeix* 83), però que en cat. or. ha regularitzat aquesta persona d'acord amb la resta del paradigma (*llegeixes*, *llegeix*, etc., d'evolució del llat. *LEGESCIS, LEGESCIT, etc.), canviant-se en *llegeixo* (cat. central; també *llegesso* 40, 88, amb despalatalització, i *llegeix* 83, sense desinència) i *llegeixi* (ross.); en el segon cas (formació en -ISCO), s'han imposat les formes en -i-: *llegisco*, amb les var. *lle*[dʒ]isco 115, 122, *lle*[tʃ]isco 99, 102, 106, 125, 131, 132, 134, 138, *lle*[z]isc 149, que, per regularització amb les altres persones del paradigma (*llegeixes*, *llegeix*, etc.), ha esdevingut *llegixo*, *lle*[tʃ]ixo 90 i, amb dissimilació de palatals, *lle*[tʃ]isso 89, *lle*[dʒ]isso 101, *lle*[ʒ]isso 98, 116, *lle*[z]isso 95.

Aquesta doble extensió, -ESCO/-ISCO, ha estat interpretada de diverses maneres pel que fa als resultats catalans (veg. Veny, 2015 a: 43-44): a) resultat d'una duplictat de formes ja en llat. per a indicar inicialment el començament de l'acció del verb (o el seu canvi d'estat), de manera que així s'explicaria l'articulació dels der. actuals en -ESC- en cat. or. (*llegesc*, *llegeixo*) i en -ISC- en cat. occ. (*llegisco*, *llegisso*), interpretació proposada per Moll (1952: 219-220) i Veny (1971: 130-132); b) extensió analògica de les persones 4 i 5 del present d'indicatiu a les corresponents del subjuntiu

(*servim* → *serviscam*); c) introducció des del comtat de Tolosa (s. XI) a causa d'immigracions diverses (Walsh, 1986); d) modificació de l'extensió en -e-, per la pressió anivelladora de -i- afavorida per la reducció del diftong -ei- en -i-, com passa en elements no verbals (*queixal* > *quixal*), hipòtesi esbossada per J. Giner [Renat i Ferrús] (1933) i desenvolupada per Casanova (1993 b). Nosaltres ens decidim per la primera opció tenint en compte la presència en cat. de der. de -ESCO i de -ISCO; en llengües com el port. i el cast. s'ha imposat -ESCO, en fr. -ISCO i en oc. i it., tot i que predominen els der. de -ISCO, es coneixen els procedents de -ESCO (Alibert, 1935; Rohlf, 1966 b: §§ 624-625), en el benentès que en les llengües de -ISCO els seus der. no s'expliquen com a var. de -ESCO; a més, el pas de *llegeix* > *llegix* en val. no s'explicaria quan les formes generals són les pures (*llitx*, *llitges*, etc.). En el cas del cat. creiem que van arribar les dues formes a les àrees septentrionals de formació del cat., imposant-se a l'est el tipus *llegeix* i a l'oest, *llegix*, deixant a part les formes originàries fortes (*llig*), diferència que és més clara en el cas de *es podreix*/*es podrix* (veg. mapa 1419), que no presenta formes pures d'aquest temps verbal, i evidencia l'oposició entre cat. or. i cat. occ. (cf. Veny, 2015 a).

El tipus *llegeixo* (model *serveixo*) i *llegesc* (model *servesc*) són formes normatives des del DOrt, 1917; la GIEC (pàg. 280) hi afegeix *llegisc* (*servisc*) i, com a "Altres variants", *llegixo* (*servixo*) (nord-occ.) i *llegeixi* (*serveixi*) (sept.); també observa que "en parlars baleàrics i valencians, els verbs *afegir*, *llegir* [...] i els derivats d'aquests també poden adoptar formes pures, amb alternances vocàliques en el radical de les formes rizotòniques: *afig*, *llig* [...]". La PEOLC Morfologia (pàg. 25) considera *llegeixo* (model *serveixo*) d'àmbit general, mentre que inclou com a formes pròpies de l'àmbit restringit *llegisc* (*servisc*) (parlars valencians), *llegesc*/*llegeix* (*servesc*/*serveix*) (parlars baleàrics), *llegixo* (*servixo*) (parlars nord-occidentals) i *llegeixi* (*serveixi*) (parlars rossellonesos), i matisa que la forma *llegesc* (*servesc*), en els parlars valencians, només és pròpia de registres molt formals.